

Vajdakamarási Lőrinc pap.

(Az Erdélyi Irodalmi Szemle 1929. VI. évi. 1—2. számából.)

Szinnyei József a *Magyar Írók Élete és Munkái*-ban¹⁾ megemlíti *Vajdakamarási Lőrinc papot* és két ritka verses munkáját.²⁾ Életrajzi adatokat azonban nem ismer róla s mindössze annyit ír, hogy kolozsvári református pap volt, — de ez is tévedés.³⁾ A régebbi írók közül viszont Aranyosrákosi Székely Sándor, kétségtelenül Uzoni Fosztó István nagy kézíratos latin unitárius egyháztörténete nyomán,⁴⁾ Vajdakamarási Lőrincet 1592-ből mint gyerővásárhelyi unitárius papot említi, de ő nem ismerte irodalmi működését. Székely Sándor adatát idézi aztán az Erdélyi Református Egyházkerület 1871-i Névkönyvében a gyerővásárhelyi egyházközség történetének névtelen írója, de ez az író, bár semmi ellenkező adata nincsen, egyszerűen nem hiszi el, hogy Gyerővásárhely valaha unitárius egyházközség lehetett s így azt sem, hogy Vajdakamarási Lőrinc is unitárius pap volt.⁵⁾

Ez a kérdés azonban nem hit-, hanem ténykérdés.

Vajdakamarási Lőrinc unitárius papságát az Unitárius Egyházközség levéltárának legrégebb (1587—1605) jegyzőkönyvéből⁶⁾ három különféle adattal igazolhatjuk. Ezek az adatok egyszersmind néhány érdekes vonást szolgáltatnak e XVI. százévi írónak teljesen ismeretlen életrajzához is.

A legelső adat az 1592 június 3-i tordai zsinat egy határozatában fordul elő. E zsinatot Hunyadi Demeter superintendens alatt tartották s az szigorú határozatokat hozott a zsinatról ok és enge-

¹⁾ XIV. 778 l.

²⁾ *Ighen szép Historia, az Jason kirallynak hazassagarol*. Kolozsvár, 1581. 4r. 6 szil. lev. Meg van a M. Tud. Akadémiánál és a marosvásárhelyi gr. Teleki-könyvtárban. Szabó Károly *R. M. K. I.* 183 sz. *Szép Tanosag. Az iöuendő rettenetes itilet napiaröl*. Kolozsvár, 1591. 4r. 4 lev. Egyetlen csonka példánya a pesti ref. koll. könyvtárban. Második kiadás Debrecen, 1596. Meg van a M. N. Muz. és a debreceni ref. koll. könyvtárban. Szabó K. *R. M. K.* 246 és 282 sz.

³⁾ A kolozsvári ref. egyházközség 1568-ban megszűnt s csak a XVII. sz. első évtizedében szerveződött újra. Első papja Maróthi Traszki Lukács volt. Pokoly József: *Az erd. ref. egyház története*. II. 36—37 l.

⁴⁾ A. Székely Sándor: *Az unitária v. illás történetei Erdélyben*. Kolozsvár, 1839. 197 l. E mű lényegében Uzoni Fosztó I. munkájának kivonata.

⁵⁾ Id. mű 31—32 l.

⁶⁾ *Protocolum generale et partiiale consistorii*. Vegyesen vannak benne zsinati és consistoriumi végzések. Legtöbb a válópör. Eredetije az Unitárius Vallásközség (Status) levéltárban Kolozsvárt.

dély nélkül elmaradó papokra s egyszersmind az iskolamestereknek is kötelességükké tette a zsinaton való megjelenést.⁷⁾ De nevezetes intézkedése volt a zsinatnak, hogy négy papot rendelt, „kik Déva felé alá menjenek és az ecclesiákat, patronusokat az igaz religioban tanításokkal konfirmálják“. E négy pap közt ott találjuk *Vajdakamarási Lőrinc gyerővásárhelyi prédikátort*.⁸⁾

Ugyanebben az egyházközségben szolgált a következő év elején is. Az 1593 április 12-én Kolozsvárt, már Enyedi György püspök vezetése alatt tartott zsinat jegyzőkönyve úgy említi Vajdakamarási Lőrincet, mint a kalotai egyházkör esperestjét,⁹⁾ aki gyerővásárhelyi Vámos István és felesége, Kovács Kata, válóperét nem tudta véglegesen elintézni s az ügy így a zsinat elé került.

Érdekességben azonban mindkét adatot túlszárnyalja az 1597 június 8-i kolozsvári zsinatnak az a határozata, mely Vajdakamarási Lőrincet papságától megfosztja.

E súlyos határozatot peres eljárás és tanuvallatások előzték meg, de ezek az életrajzi, vallás- és erkölcstörténeti nézőpontból kétségtelenül nagybecsű adatok — sajnos — nem maradtak reánk. A zsinat ítéletének megokolásából így is megállapítható, hogy Vajdakamarási Lőrinc kétségbeesetten, de eredménytelenül védekezett a vádak ellen s a tanuk egy részét infámisoknak, azaz rosszhirűeknek, megbízhatatlanoknak állította. Maga a zsinat is elismerte, hogy a bevett vallomások közt vannak olyanok is, melyek világi törvényszék előtt nem állhatnának meg. De viszont voltak oly tanúvallomások, melyeket senki sem kifogásolhatott s ezek lényegében a kifogásolt tanúkkal ugyanazt vallották, ami az előbbieket vallomását hihetővé tette s ezért nem lehetett azokat teljesen figyelmen kívül hagyni. De maga a vádlott pap előadásából és ingadozásából is az látszott, hogy teljességgel nem ártatlan. Mivel pedig Lőrinc papot mindenütt, ahol addig lakott, ugyanazzal vádolták, amivel most: a zsinat nem hihette, hogy most azokban a hibákban teljesen ártatlan legyen Magaviseletével egyházának is ártott s a másvallásúaknak alkalmat nyújtott egyháza támadására. Végre, mivel éktelen szitkozódása, főképpen házanépe között bizonyos volt, mindezekért a zsinat elítélte. Az ítéletet többféle nézőpontból való érdekességéért teljes szövegében közöljük.

Sententia Synodi, congregatae Claudiopoli, ad diem octavum Junii, anno 1597. contra Laurentium Vajdakamorasi hec est.

Noha hihető, hogy az be vött vallások között vadnak oly tanok, kik infamiában vadnak, es fassoyok netalan, fü keppen az kwlső töruinben megh nem allanak. De nyvel hogy vadnak ollanok is, kik ellen senki nem contradicalhat es azoknak vallassokkal egyywt foli amaz felsőknek is fassioyok. Tecet az Synatnak, hogy az infamissoknak bezedit imezeknek vallassok

7) Egyszersmind az elvilágiasodó mesterekre kimondta, hogy „tisztességes öltözetben járjanak, az katona hegyes gallért letegyék és hajokat is katona módon ne vétsessék, hanem a filőknek közepire érjen a hajok“.

8) Az adatok az i. d. j. könyv 261—62 lapjáról.

9) Id. jkv. 45—48 l.

hihetővé tezi, es nem telliességgel megh vetendeők. Masodzor, vizi eziben az synat, hogy Lőrincz pap bezidit vgy viseli, hogy magat telliességgel ki nem feitheti az vitekbnl, hanem titubal es impicallia magat zauauual, honnan itili az Synat, hogy telliességgel nem artatlan. Harmadszor, myvel hogy egieb heliekenys, valahol lakot Lőrincz pap, myndenwtt inkab ezen vitekkel vadoltatott, es myndenwtt magara gyanot hozott. Nem hiheti az synat, hogy mostis telliességgel azokban az kikkel vadoltatik viteknelkwl ligien. Negiedzer, myvel hogy az egiz Ecclesiat nagy infamiaban hozta, es alkalmatossagot zolgaltatott, az my velwnk ellenkezőknek arra, hogy az Istenek igassaga twllők karomlatossik. Wigezetre, holot éktelen zitkozodassa, fw kippen haza nipe között constal. Mind ezekirt teccet az egiz Synatnak, hogy az Pal Apostolnak mondatat követwen I. Cor. 5. Cap. w. 11. Si quis, cum frater apelletur, fuerit Scortator aut avarus, aut simulachrorum cultor, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi ne cibum quidem capiatis ez *Wajdakamarasi Lőrincz papott az my gywlekezetwnkbol ki rekezytwk, ki zamliatljuk es excludatljuk. Kinek nagio bizonysagara köntössit es sewegit, az egiz gywlekezel előtt, hadgiuk es paranczolljuk, hogy levonnyak. Quod et factum est.* Ezek megh lewén, az Synat megh engette, hogy holot Lőrincz pap, magat az bwnökben, kikkel vadoltatott, artatlannak mondgia, idei es zabadsaga legien, maga megh igazittassara es tisztitassara kit ha megh chelekedhetek, az Ecclesiat ez utan ez felől megh talalhattya. Datum Caudiopoli, die 18 Jvnij Anno a nato Christo domino 1597.

A határozatnak tulajdonképen a Pál apostol korinthusbeliekhez intézett I. levelének a megokolásban foglalt 5. fejezet 11. verse az, amiből a vádakra következtethetünk. „Ha valaki, habár testvér is, parázna, fősvény vagy bálványimádó, vagy szitkozódó, részeges vagy kapzsi: az ilyenekkel ne éljetez együtt.“

Ha Lőrinc pap e hibáknak csak egy részében is vétkes volt: megérdemelte sorsát. Példaadásra kötelezett egyházi embert ily súlyos hibákkal az egyháznak saját érdekében nem szabad vezető helyen megtűrni. S az ítélet megokolása főlemliti azt is, hogy Lőrinc pap magaviseletével egyházának ártott s a más vallásuaknak a'kalmat nyújtott a maga hibáival egyháza támadására.

Itt valószínűleg a jézsuitákra kell gondolnunk.

Az unitáriusok helyzete Dávid Ferenc elítéltetése és halála után mindenütt megnehezült.

Midőn a megyesi országgyűlés Erdélyből kizárta a jézsuitákat, a református egyház lett a leghatalmasabb Erdélyben s a törvényeket is úgy fogalmazták, mintha az egész Erdély református lett volna.¹⁰⁾ Viszont Báthory Zsigmond előbb titkon, azután nyíltan is mindent megtett, hogy a jézsuitákat újra betelepítse Erdélybe s 1594-től ezek teljes erővel dolgoztak újra itt. Az unitáriusoknak tehát két erős ellenféllel kellett küzdeni. Báthory Zsigmond 1596-ban Náprágyi Demeternek, a róm. kath. püspöknek adta Gyalut, honnan Tornyai Mátét, a református püspököt, eltávolította. Gyaluhoz pedig akkor még unitárius vallású falvak is tartoztak.¹¹⁾ Ezekben a harcias szellemű katolikus püspök kétségtelenül megindította az akciót

¹⁰⁾ Pokoly József: *Az erd. ref. egyház története.* I. 292.

¹¹⁾ Így Szászlóna. Unitárius volt akkor a mellette fekvő Oláhfenés is. A *Prot. gen. et part. Consistorii* adatainak bizonyósága szerint még 1603-ban is unitárius papok voltak itt.

lelki hatalma érdekében is.¹²⁾ A Gyerővásárhellyel szomszédos Mákót 1597-ben a jézsuitáknak adták, — a szomszéd Jegenye pedig előbb is róm. katolikus volt s Kolozsvárt, az unitáriusok főfészkében, erős jézsuita agitáció folyt.¹³⁾ Ily körülmények közt a szorongatott egyháznak súlyos hátrányára szolgált, ha jó példaadásra hivatott papjainak életmódját lehetett az egyház támadóinak kihasználni.

Ezért egészen természetes, ha az egyház igyekezett megszabadulni botránykövétől. Így érthetővé válik a zsinat szigora, amely Vajdakamarási Lőrincet megfosztotta papságától és ennek jeléül papi köntösét és süvegét az egész zsinati gyülekezet előtt levonta róla.

Az egyházi emlékekben nincs adat aztán arról, hogy Vajdakamarási Lőrinc megpróbált volna élni a neki még fennhagyott lehetőséggel, hogy „ideje és szabadsága legyen a maga megigazítására és megtisztítására”,¹⁴⁾ s ha ezt megteszi, még folyamodhatik egyházához. A már akkor idősebb ember aligha el nem késett a megjavulástól s papsága elvesztése az utolsó adat, amit róla ismerünk.¹⁵⁾

Kelemen Lajos.

¹²⁾ *Annae litterae scc. Jesu stb. Fontes R. Trans. V. 36—37.*

¹³⁾ Veress Endre dr.: *A Kolozsvári Báthory egyetem stb.* Erdélyi Múzeumi 1906. 252—53. l. és az előbb idézett forrás 44—45, 48—55, 60—65. l.

¹⁴⁾ L. a szövegben közölt ítélet végső sorait.

¹⁵⁾ Meg kell emlékeznünk még Vajdakamarási Lőrinc származásáról is. Neve kétségtelenül származási helye, *Vajdakamarás* után fölvevett név. E kis kolozsmegyei, mezőségi falu a XVI. és XVII. század folyamán a szomszédos Szovát, Kályán, a közeli Szava és más egyházközségekkel együtt az unitárius egyházi jegyzőkönyvek tunúsága szerint unitárius falu volt. Vajdakamaráson az unitárius anyaegyházközség csak 1723-ben szűnt meg. Ekkor a templomot Almási Gergely Mihály unitárius püspök Bethlen József gróffal kötött szerződésben eladta a reformátusoknak. A Bethlenek 1659 óta birtokosok itt. Ekkor (I. 18.) adta a falut Barcsay Ákos fejedelem Bethlen Jánosnak és feleségének, Váradi Borbárának. Apafi Mihály aztán — mivel Barcsay adományait az országgyűlés érvénytelenítette — 1662 február 15-én újra Bethlen Jánosnak és utódainak adta a falut. (L. Kemény József gróf: *Possessionaria*. Comitatus Kolos. Kézirat az Erd. Múzeum levéltárában. A templom adásvételi szerződése közölve az erd. ref. egyházkerület névkönyve 1885. évi 17-ig lapjain.)

Nagy Iván: *Magyarország n. vezetes családjai* IX. k. 117. lapján *Vajdakamarási* előnévvel ír arról a *Pap*-családról, melynek egyedüli tagjául éppen az író Lőrincet említi. Ez kétségtelenül tévedés. V. Lőrincnek a *pap* nem vezeték-, hanem foglalkozásneve volt s *Vajdakamarási Pap* nevű nemes családot sem azelőttről, sem azutánról nem ismerünk. A XVIII. századi református író-pap Kamarásiakat sem tudjuk összeköttetésbe hozni Lőrinc pappal és családjával.

Az Unitárius Irodalmi Társaság választmányi ülései.

I.

Január 11-én d. u. 4 órakor tartotta meg ez évi első választmányi ülését az U. I. T. a kollegium tanári szobájában. Dr. Ferenczy Géza elnök távolléte folytán elnökölt dr. Gál Kelemen. Jelenvoltak dr. Boros György püspök, tb. elnök, Vári Albert alelnök, S. Nagy László főtitkár, Hadházy Sándor pénztáros, Kovács Kálmán ellenőr, dr. Várady Aurél, dr. Varga Béla, Ütő Lajos, Márkos Albert, Gálfi Lőrinc, Gálfi Zsigmond választmányi tagok.

Elnök az ülést megnyitja, külön is üdvözölte a megjelentek között az Irodalmi Társaság újonnan választott tagjait, majd felkéri S. Nagy László főtitkárt a tárgysorozat előterjesztésére.

S. Nagy László főtitkár jelenti, hogy a Társaság céljainak minél erőteljesebb szolgálata érdekében az elnökség elhatározta, hogy megkezdí és jövőben rendszeresíteni fogja a felolvasó ülések tartását. Az első ilyen felolvasó ülést Kolozsváron tartanák meg, de vidékre is szándékozván kimenni, tervbe vették már egy tordai estély rendezését is. Választmány dr. Boros György püspök és mások hozzászólása után elfogadja a felolvasó ülések rendezésének tervét s kéri az elnökséget, hogy a felolvasó ülések programjának az Irodalmi Társaság szellemének és hivatásának minél erősebb kifejezésre juttatása céljából dolgozzon ki részletes tervet s annak kidolgozásába vonja be azokat a társasági tagokat is, akiknek a szempontjai vagy ötletei elősegíthetik ezt a célt.

Vári Albert alelnök előterjesztése után kimondja továbbá a választmány, hogy szükségesnek tartja az Unitárius Könyvtár megindítását is s annak szerkesztőjéül S. Nagy Lászlót kéri fel. Egyben kimondja, hogy az Unitárius Könyvtárt a jövőben a saját költségén viszi tovább s felkéri főtitkárt, hogy a korábbi számokból egy-egy példányt esetleg többet is, az irattár részére szerezzen be.

Főtitkár előterjesztésére az Irodalmi Társaságoknak folyó hó 19-én, Nagyváradon tartandó közös értekezletére S. Nagy László főtitkárt és Szent-Iványi Sándort küldi ki.

Az alapszabályoknak 3. §-át a választmány elhatározza a kö-